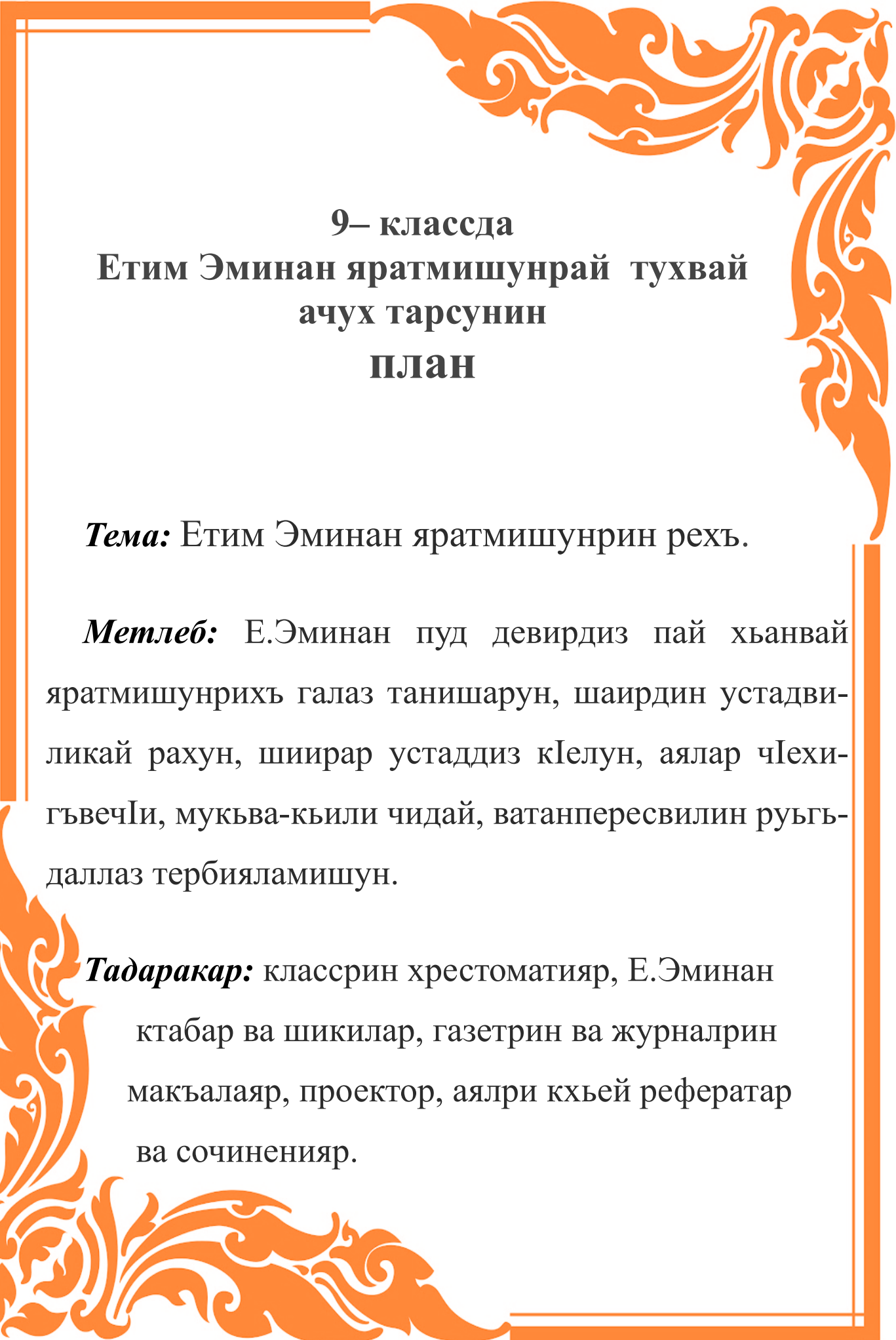

Етим Эмин
(1838-1884)

Гъамиша
рикӀел алай
Эмин

9– класда
Етим Эминан яратмишунрай тухвай
ачух тарсунин
план

Тема: Етим Эминан яратмишунрин рехъ.

Метлеб: Е.Эминан пуд девирдиз пай хъанвай яратмишунрихъ галаз танишарун, шаирдин устадвеликай рахун, шиирар устаддиз клелун, аялар члехигъвечли, мукъва-кбили чидай, ватанпересвилин руьгдаллаз тербияламишун.

Тадаракар: классрин хрестоматияр, Е.Эминан ктабар ва шикилар, газетрин ва журналрин макъалаяр, проектор, аялри кхъей рефератар ва сочиненияр.

1. *Тарс тешкилун.*
2. *Е.Эминан шиирдихъ яб акалда.*
3. *Муаллимдин гаф.*

1. *Е.Эмин шаир я, XIX асирдин шаир.*

Шаирар вилик асиррани хъайиди я. Амма Е.Эминан чка къетIенди я. Ам кIвале, хзанда виридалайни яшлу ва гъуьрметлу бубадин чка я. Ам девлетлудани кесибди, сагъламдани начагъда, тухдани гишинда, къуьзубдани жегъилди... вичи даим къил агъуззавай пачагъдин тахт я. Ам чи руьгъдин къилел хкаж хъанвай пайдах я. Ам чи халкъдин баркаллу ва камаллу векилрин арадай, дагъларал дагъ хъиз, хкаж хъанвай кукIуш я. Ам гилани са бязи «мецел хцибуру», чарабуру вичиз кIур гузва лугъуз, буьгътендик кутазвай чи халкъдин ягъ-намусдин терез я. «Лезгидин лезгивал, адан ватанпересвал ва халкъдин кардиз вафалувал ам Етим Эминав гъикI эгечIзаватIа, гъадалди алицумиз жеда», - лагъай халкъдин жумарт ва къадирлу хва Имам Яралиеван мецелай алатай фикир айна къван михъи гъакъикъат я. Вучиз лагъайтIа, Эмин къван лезги халкъдиз багъа ва играми тIвар мад авач. Ада къван зурба викIегъвал авур касни авач...

2 *Шаирдин яратмишунар нуд девирдиз пай жезва.*

Аялри чпи чирай шиирар устаддиз кIелда.

1-кIватIал аялри муьгъуьббатдин чIалар,

2

-кIватIалди яшайишдин лирикадай, 3-кIватIалди философиядин лирикадай шиирар кIелда.

3. *Муаллимди кІвале аялри кхъей сочиненияр ахтармишда. Къве аялдив кІелиз тада.*

4. *Етим Эминан «Яр» шиир интерпретация ийида ва адан урус чІалаз авунвай таржумани кІелда.*

5. *Къве шиирдин сифте лезги чІалалди, ахна урусдалди таржумаяр кІелда.*

6. *Муаллим: Е.Эминан шиирра мягкем ибараяр ишлемишуникай сугъбет Е.Эминан яратмишунар ахтармишзавай алимри «Эминан чІал» лугъудай фикир ишлемишзава. Дагъустандин тежрибада сифте яз Етим Эминан чІалаз талукъ словарар (гафарганар) туькІуьрнава. И кар алакъайдини тІвар-ван авай алим А.Гуьльмегъамедов я.*

7. *Эминан шиирриз тешпигъар кхъей шаирар гзаф ава. Сифтени-сифте чавай Ф.Нагъиеван ва А.ИсмаиловантІварар къаз жеда.*

8. *Муаллим: Яраб Е.Эминан къамат гъихътинди тиртІа? Вилер: абур а илгъамдин цІай кузвайни, тахъайтІа перишанвилини гъамлувилини, агъузардинни гъижрандин дерт?*

Килигайла къаматдиз ви,

Лацу чина рагъ ава.

Чахъ девлетлу, вуна кутур

Бул емишрин багъ ава.

(А.Муталибов)

9. Муаллим: *Е.Эмина шиирралди кхъей чарар.*

Шиирралди чарар кхъин дегъзаманрилай машгъур лирикадин са жуьре -жанр я. Ихътин чарчин адресат дуст, кІаниди, вичелай кар-кІвалах аслу чІехи кас, полководец, пачагъ хъун мумкин тир.

Мана-метлебдиз фикир гайила, чаз а чар вучиз кхъенвайди ятІа, чир жезва. Е.Эминахъ дустариз, Лезги-стандай тир вичин девирдин машгъур ксариз кхъенвай тамам 10 шиир къван ава. Абур вафалувилелди, рикІин ми хъи гъиссералди тафаватлу я. Абуралди чавай шаирдин рикІин чІехивал, намуслувал, вижеданлувал ацумиз жеда.

Мамрачрин хуьрай тир, вичин девирдин еке чирвилер къачунвай Къазанфара лезгийрин грамматика кхъей П.К.Услараз куьмекар гана. Е.Эминни Къазанфар дустар тир. Шиир Къазанфарахъ элкъвена лагъай цІарарилай эгечІзава ва абурук суал ква. Дустунин кагъаз агакъайла, Къ. Зулфукъарова адаз жаваб кхъенай. И жавабдай Къазанфара Эминаз ийизвай гъуьрмет, адан яратмишунриз гузвай къимет, инсанар руьгъдалди девлетлу ва марифатлу авунин рекъе адан метлеблувал къалурун аквазва.

Мадни шаирдихъ ава шиирар: «Гъажимурад эфендидиз», «Мубарак, Исмаил», «КъепІирви Алидин кІвализ».

Ихътин шиирар И.Къазакъахъ ва маса шаиррихъ тІимил авач. Е.Эминан девирдин урус шаиррикай шиирралди чарар ракъурунин жанр Н. А. Некрасовахъ ава.

ИкІ ада «Белинский», «Чернышевский», «Памяти Добро-

любова» кхъена.

Е.Эмина шиирралди кхъей чарарай аквазвайвал, шаир чІехи эдебдин, марифатдин, тербия гунин инанмишвал гвай кас хъана. Ам патал пул, девлет ваъ, дуствал дуьньядин виридалайни чІехи савкъват тир.

*II. Муаллим: Гъамиша рикІера хуьзвай Эмин.
Арифдарри арифдардикай лагъай ихтилатар.*

Е.Эминан сесини, адан умуд атІун тийизвай эверди чи рикІер, чи руьгьер гъамиша къарсурзава. Адан вил чахъай садрани атІанач, лезги чилерал чан аламай къван даим атІунни ийидач.

Шиир:

*Салам-дуьа я квез, гъелбет,
Зи мецелай, рикІин дустар...*

Дертэгъли Эминан эвердин суалриз жаваб гуз гзафбур алахъна: алимар, шаирар, шаирдин ирс кІватІна халкъдин вилик акъудайбур...

*М.Агъмедпашаевадин,
А.Сайдумован,
Р.Каитован шиирар кІелда.*

Тарсунин нетижаяр къада, къиметар яда.

КІвализ: Е.Эминан яратмишунрай рефератар кхъин.